

Asigurarea securității energetice: o prioritate strategică pentru Moldova

*Lucia ARSENIU,
Expertă în Energetică*

MATERIALUL ESTE ELABORAT ÎN CONTEXTEL PROIECTULUI „CAMPANIA DE INFORMARE PRIVIND OBIECTIVELE POLITICILOR DE SECURITATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA” IMPLEMENTAT DE PLATFORMA PENTRU INIȚIATIVE DE SECURITATE ȘI APĂRARE (PISA) ȘI SUSTINUT DE CENTRUL DE LA GENEVA PENTRU GUVERNAREA SECTORULUI DE SECURITATE (DCAF), ÎN CADRUL PROIECTULUI „CONSOLIDAREA GUVERNĂRII SECTORULUI DE SECURITATE ÎN MOLDOVA”, FINANȚAT DE SUECIA.

Un sector energetic robust este vital pentru securitatea națională, fără o aprovizionare fiabilă cu energie, activitățile economice și sociale ar putea fi stopate, afectând puternic toate sectoarele societății. O dependență puternică de resursele energetice din import și mai ales de un număr redus de rute de aprovizionare, face ca economia țării să fie vulnerabilă la crize energetice internaționale sau la fluctuațiile prețurilor la resursele energetice, ceea ce implică un grad ridicat de imprevizibilitate în viitor. Aceasta reprezintă o amenințare la adresa securității sociale și un risc major pentru o dezvoltare economică durabilă. Prin urmare, diversificarea surselor de energie și a rutelor de aprovizionare, precum și creșterea independenței energetice sunt esențiale pentru protejarea intereselor de securitate națională.

Contextul energetic al Republicii Moldova

Consumul de energie primară a Republicii Moldova, în anul 2022, a constituit 2 770 ktep [1], produsele petroliere reprezintă cea mai mare pondere - 40%, urmată de gazele naturale - cu 26% (Figura 1). Provocările actuale privind consumul de energie primară sunt determinate de faptul că 80% din energia electrică și 100% din produsele petroliere, gazele naturale și cărbune sunt importate.

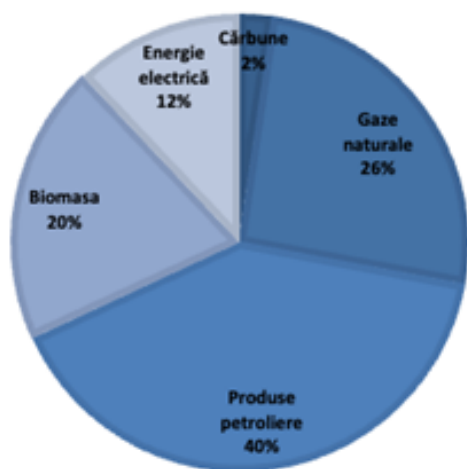

Figura 1. Pondere consumului de energie primară pe resurse energetice

[1] Balanța energetică a Republicii Moldova, ediția 2023. https://statistica.gov.md/ro/balanta-energetica-a-republicii-moldova-editiile-2007-2023-9668_59503.html

În ceea ce privește consumul final de energie, în 2022, acesta a constituit 2 521 ktep, dintre care care 44% din consumul final de energie este în sectorul rezidențial, care nu aduce nicio valoare adăugată economică, și peste 31% revine sectorului transport, care are cea mai rapidă creștere (Figura 2).

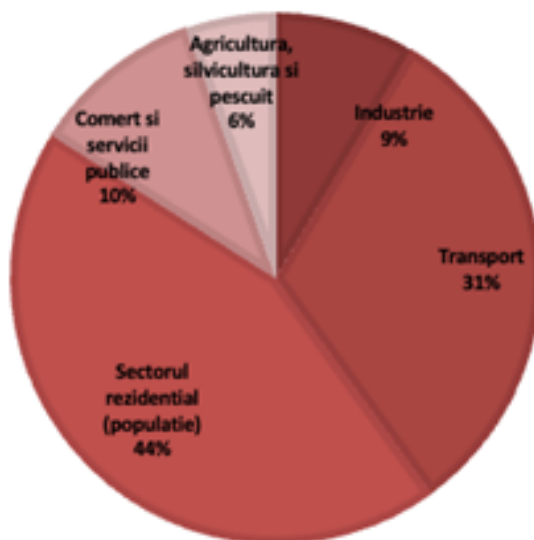

Figura 2. Pondere consumului de final de energie pe sectoare

Doar 20% din necesarul de energie electrică este producție locală, dintre care 81% sunt generate de centralele de termoficare din mun. Chișinău și mun. Bălți, iar utilizarea pe scară largă a surselor de energie regenerabilă (SRE) este limitată de lipsa investițiilor în domeniu și de capacitatea tehnică limitată de echilibrare a sistemului electroenergetic de integrare a surselor variabile, eolian și solar.

În anul 2022, ponderea energiei din SRE în consumul final a constituit 21,5%, cea mare parte fiind biomasa utilizată pentru încălzire în zonele rurale, evoluția ponderii SER în consumul final (Figura 3). Pe partea de energie electrică, capacitatea instalată a centralelor SER a atins 372 MW în anul 2023. Evoluțiile din ultimul an, prezentate în figura 4, indică un interes sporit față de SRE, însă acest nivel încă nu este suficient pentru a influența în mod semnificativ mixul energetic.

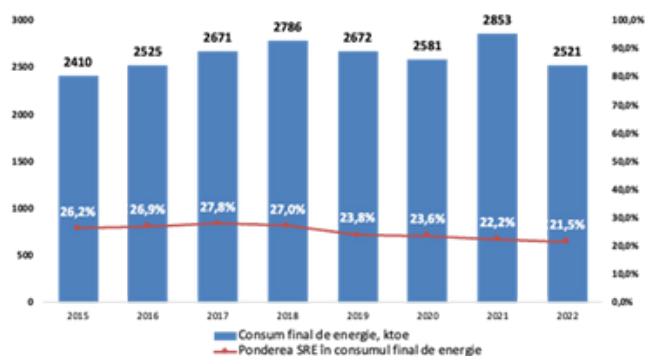

Figura 3. Evoluția ponderii SRE în consumul final de energie

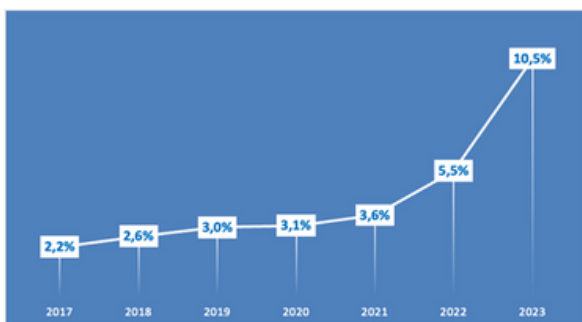

Figura 4. Evoluția ponderii energiei electrice SRE [sursa: Ministerul Energiei]

Planificarea strategică

Republica Moldova s-a aflat în situație de urgență în sectorul gazelor naturale din octombrie 2021, din cauza crizei gazelor generate de Gazprom, și în situație de urgență în sectorul energiei electrice din octombrie 2022, cauzată de bombardamentele rusești asupra infrastructurii energetice ucrainene ce au dus la sistarea importurilor de energie electrică din Ucraina. Aceste situații de urgență sectoriale s-au derulat paralel cu starea de urgență declarată de Parlament în februarie 2022 din cauza războiului din Ucraina și care s-a încheiat la începutul anului 2024. Cu multe provocări, dar s-a reușit gestionarea eficientă a crizelor și evitată întreruperea energiei electrice, iar diversificarea rutelor de import pentru gaze și energie electrică, împreună cu măsurile de consolidare a securității în aprovizionarea cu energie, au avut un rol crucial în această abordare eficientă.

Strategia securității naționale a Republicii Moldova [2] evidențiază multiple vulnerabilități în domeniul energetic, acestea includ o interconectare insuficientă cu piața energetică europeană, capacități interne limitate pentru generarea energiei, dependența continuă de energia electrică din regiunea transnistreană etc. Pentru realizarea obiectivelor naționale, strategia stabilește mai multe direcții de acțiune, incluzând alinierea legislației naționale la acquis-ul UE în domeniul energiei, consolidarea securității energetice prin creșterea capacității de interconectare cu UE, asigurarea unei rezerve strategice continue de resurse, dezvoltarea SRE și promovarea eficienței energetice.

[2] Hotărâre Nr. 391 din 15-12-2023 privind aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141253&lang=ro

Aspectul priorităților strategice ale sectorului este reflectat și în proiectul Conceptului noii Strategii energetice până în 2050, ce prevede că dezvoltarea sectorului energetic trebuie să reprezinte o parte esențială a creșterii economice generale a Republicii Moldova. Totodată, sunt stabilite mai multe obiective strategice: a) consolidarea securității energetice, b) dezvoltarea unor piețe energetice competitive și integrarea regională, c) promovarea eficienței energetice, d) extinderea utilizării energiei regenerabile durabile și e) protejarea drepturilor și intereselor consumatorilor.

Consolidarea securității energetice

Dezvoltarea interconexiunilor de energie electrică

Un pas crucial în asigurarea securității energetice a fost făcut la data de 16 martie 2022, prin realizarea interconectării sincrone de urgență a Ucrainei și Republicii Moldova cu rețeaua continentală ENTSO-E. Acest lucru permite Moldovei să achiziționeze energie electrică din UE.

Un impact semnificativ asupra consolidării securității energetice a țării vor avea și proiectele de dezvoltare a rutelor pentru aprovizionarea cu energie electrică. Prin construirea liniei electrice de 400 kV Vulcănești - Chișinău, se va crea o alternativă solidă pentru alimentarea cu energie electrică, reducând dependența de traseul actual, prin regiunea transnistreană și va consolida reziliența sistemului energetic în fața întreruperilor și perturbărilor.

Figura 5. Interconectarea energetică – energia electrică [sursa: Ministerul Energiei]

De asemenea, proiectele de interconexiune cu România, precum construcția liniei electrice de 400 kV Suceava-Bălți și a liniei de 400 kV Strășeni - Gutinaș, vor consolida legăturile energetice dintre țări. Extinderea rețelei și a noilor interconexiuni vor crește capacitatea de a importa și exporta energie electrică în caz de necesitate, contribuind astfel la sporirea securității energetice naționale.

Consolidarea rutelor și asigurarea stocurilor de gaze naturale

Republica Moldova, datorită măsurilor întreprinse și a proiectelor implementate pe parcursul ultimilor ani, are posibilitatea să importe gaze naturale prin alte rute decât cele tradiționale.

În octombrie 2021, a devenit funcțional gazoductul Iași - Chișinău, iar din punct de vedere tehnic pot fi utilizate conductele Transbalcanice în flux invers, adică din UE către Republica Moldova.

Figura 6. Interconectarea energetică – gaze naturale [sursa: Ministerul Energiei]

În ianuarie 2024 Republica Moldova a aderat la Coridorul vertical [3], acest coridor permite transportul gazelor prin intermediul gazoductului transbalcanic, conectând terminalele de gaze lichefiate din sudul Europei, în special din Grecia, cu țările din Europa Centrală, inclusiv depozitele din Ucraina. Acest traseu este deja utilizat de traderi [4],

[3] Moldova a aderat la „coridorul vertical” a gazelor naturale și va putea transporta mai ușor gaze din Grecia. <https://energie.gov.md/ro/content/moldova-aderat-la-coridorul-vertical-gazelor-naturale-si-va-putea-transporta-mai-usor-gaze>

[4] Întreprindere de gaze naturale titular de licență pentru tradingul de gaze naturale, care își desfășoară activitatea în condițiile legii (trading de gaze naturale – achiziționare și vânzare a gazelor naturale pe piața angro a gazelor naturale, inclusiv în legătură cu importul/exportul de gaze naturale;

care depozitează gaze în Ucraina. Republica Moldova colaborează cu țările implicate pentru a optimiza acest traseu și a valorifica întregul său potențial, contribuind astfel la securitatea alimentării cu gaze a Europei Centrale și de Sud-Est.

Un aspect important în garantarea securității alimentării cu gaze naturale este asigurarea și menținerea stocurilor de gaze naturale. Moldova nu are propria infrastructură de stocare a gazelor naturale, dar are posibilitatea să stocheze gaze în țările vecine sau în alte țări din regiune care dispun de capacități adecvate. Conform proiectelor hotărârilor de Guvern, cantitatea de gaze naturale care va constitui obiectul obligației de stocare [5] este de 149,5 mil. m³, iar gazele naturale necesare ca stocuri de securitate [6] sunt la nivelul de 47,1 mil. m³, echivalent a 10 zile de consum.

Promovarea surselor de energie regenerabilă

Republica Moldova s-a angajat să atingă ponderea energiei din sursele regenerabile de 27% în consumul final de energie până în anul 2030 [7]. Astfel, Ministerul Energiei a publicat un calendar indicativ pentru organizarea în 2024 a primei licitații pentru oferirea statutului de producător eligibil mare [8], capacitățile ce urmează a fi licitate includ 105 MW pentru instalații eoliene și 60 MW pentru instalații solare. De asemenea, până în 2030, conform proiectului Planului Național Integrat pentru Energie și Climă prezentat la Secretariatul Comunității Energetice [9], se estimează a fi construite instalații solare cu capacități de aproximativ 200 MW în și circa 600 MW în instalații eoliene. Planul prevede și circa 150 MW în centrale de echilibrare pentru a asigura integrarea la scară largă a SRE în rețeaua electrică.

[5] Anunț despre inițierea elaborării proiectului Hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea obligației de stocare a gazelor naturale. <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-despre-avizarea-repetata-a-proiectului-hotararii-de-guvern-cu-privire-la-aprobarea-obligatiei-de-stocare-a-gazelor-naturale/12252>

[6] Ibidem

[7] Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Nr. 315 din 17-11-202. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro

[8] Calendarul indicativ cu privire la pașii următori pentru organizarea primelor licitații pentru oferirea statutului de producător eligibil mare de energie eoliană și solară. <https://energie.gov.md/ro/content/calendarul-indicativ-cu-privire-la-pasii-urmatori-pentru-organizarea-primelor-licitatii>

[9] Governance and National Energy and Climate Plans. <https://www.energy-community.org/implementation/package/NECP.html>

Implementarea acestor măsuri va spori securitatea energetică a Republicii Moldova, reducând dependența de importurile de energie și diversificând în mod durabil mixul energetic.

Eficiența energetică înainte de toate

Eficiența energetică poate contribui la creșterea securității energetice atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Prin reducerea cererii și consumului de energie se diminuează și dependența de importuri. Obiectivele de eficiență energetică ale Republicii Moldova, asumate în cadrul Comunității Energetice, includ menținerea consumului de energie primară sub 3000 ktep și a consumului final de energie sub 2800 ktep.

Sectorul rezidențial reprezintă 44% din consumul final de energie, Republica Moldova fiind practic țara cu cea mai mare pondere din Europa [10], și are un potențial considerabil de eficiență energetică. Pentru susținerea implementării măsurilor de eficiență energetică, a fost înființat Fondul pentru eficiență energetică în sectorul rezidențial ca parte a Centrului Național pentru Energie Durabilă. Bugetul Fondului pentru 2024-2026 va fi constituit din fondurile obținute din cadrul schemei de obligații în domeniul eficienței energetice [11], conform căreia urmează a fi colectate circa 700 milioane lei.

Implementarea proiectelor de eficiență energetică în sectorul public, finanțate de către Uniunea Europeană și de instituțiile financiare internaționale precum Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Europeană pentru Investiții, Banca Mondială, Banca Germană KfW și Agenția Franceză pentru Dezvoltare, de asemenea va contribui la reducerea consumurilor de energie.

Eficiența energetică înainte de toate

Asigurarea securității energetice este o prioritatea strategică pentru Republica Moldova, contribuind la creșterea gradului de securitate a țării, dezvoltarea rezilienței sistemului energetic și reducerea

vulnerabilității față de eventuale limitări în aprovizionarea cu energie.

Diversificarea surselor de energie și a rutelor de aprovizionare sunt esențiale pentru securitatea energetică a Republicii Moldova, iar investițiile în infrastructura energetică vor asigura aprovizionarea continuă și sigură cu energie. Un rol important în consolidarea securității energetice o au sursele de energie regenerabilă și eficiența energetică, care pot contribui atât la reducerea dependenței de importurile de energie, la dezvoltarea durabilă a țării, cât și la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.

Bibliografie

1. Anunț despre inițierea elaborării proiectului Hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea obligației de stocare a gazelor naturale, <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-despre-avizarea-repetata-a-proiectului-hotararii-de-guvern-cu-privire-la-aprobarea-obligatiei-de-stocare-a-gazelor-naturale/12252>
2. Biroul Național de Statistică, Balanța energetică a Republicii Moldova, ediția 2023. https://statistica.gov.md/ro/balanta-energetica-a-republicii-moldova-editiile-2007-2023-9668_59503.html
3. Eurostat, Final Energy Consumption by sector, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ten00124_cust_om_11187826/default/table?lang=en
4. Hotărârea de Guvern Nr. 39 din 15.12.2023 privind aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141253&lang=ro
5. Hotărârea de Guvern Nr. 1064 din 27.12.2023 cu privire la aprobarea Programului privind implementarea schemei de obligații în domeniul eficienței energetice pentru perioada 2024-2026, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140905&lang=ro
6. Legea Nr. 315 din 17.11.2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro
7. Calendarul indicativ cu privire la pașii următori pentru organizarea primelor licitații pentru oferirea statutului de producător eligibil mare de energie eoliană și solară. <https://energie.gov.md/ro/content/calendarul-indicativ-cu-privire-la-pasii-urmatori-pentru-organizarea-primelor-licitatii>
8. „Moldova a aderat la „Coridorul Vertical” a gazelor naturale și va putea transporta mai ușor gaze din Grecia”, <https://energie.gov.md/ro/content/moldova-aderat-la-coridorul-vertical-gazelor-naturale-si-va-putea-transporta-mai-usor-gaze>
9. Proiectul Planului Național Integrat pentru Energie și Climă al Republicii Moldova. <https://www.energy-community.org/implementation/package/NECP.html>

[10] Eurostat. [14 IMF Report 2023. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2023/>

[11] Hotărâre Nr. 1064 din 27-12-2023 cu privire la aprobarea Programului privind implementarea schemei de obligații în domeniul eficienței energetice pentru perioada 2024-2026. [14 IMF Report 2023. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2023/>